

Η Βυζαντινή Αυτοκρατορία θεωρείται ότι αρχίζει με την ίδρυση της Κωνσταντινουπόλεως, τὸ 324 μ.Χ., καὶ παύει νὰ ὑπάρχει τὸ 1453, ὅταν οἱ Ὀθωμανοὶ Τοῦρκοὶ κατέλαβαν τὴν Πόλη. Πρόκειται ὅπως δὴποτε διὰ μία πολυεθνικὴ αὐτοκρατορία μὲ κυρίαρχο τὸ ἑλληνικὸ στοιχεῖο. Στὸ ἴδιο χρονικὸ πλαίσιο τοποθετεῖται καὶ ἡ βυζαντινὴ λογοτεχνία, στὴν ὁποία συμβατικὰ περιλαμβάνονται τὰ λογοτεχνικὰ δημιουργήματα μόνον στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα ποὺ γράφθηκαν ἀπὸ τὸν 4ο ἕως καὶ τὸν 15ο αἰῶνα.

Ὅπως τὸ Βυζάντιο προβάλλει ὡς ὄψιμο στάδιο τῆς Ὑστερης Ἀρχαιότητος χωρὶς ὁρατὰ τὰ σημεῖα τομῆς ἀπὸ αὐτὴν, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ἡ λογοτεχνία του συνέχισε νὰ ἀκολουθεῖ καὶ νὰ καλλιεργεῖ ἀδιάλειπτα τὰ λογοτεχνικὰ εἶδη καὶ τὰ πρότυπα τῆς Ἀρχαιότητος, ἐν ᾧ παράλληλα δημιουργήσε καινούργια, ποὺ ἐξέφραζαν καὶ ὑπηρετοῦσαν τὲς νέες πνευματικὲς ἀνάγκες. Ἡ ἀγιολογία καὶ ἡ ὑμνογραφία, διὰ παράδειγμα, εἶναι δύο νέα εἶδη ποὺ γνώρισαν μεγάλη ἀνθησὴ στὸ Βυζάντιο, δημιουργήματα τῆς ἐξαπλώσεως τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τῶν λατρευτικῶν ἀναγκῶν τῆς νέας θρησκείας. Ἡ ἱστοριογραφία, ἡ ῥητορικὴ, ἡ ἐπιστολογραφία, ἡ κοσμικὴ ποίηση, ποὺ ἐπ' ἴσης καλλιεργήθηκαν συστηματικὰ καὶ ἀδιάκοπα, στηρίχτηκαν σὲ κλασσικὰ πρότυπα. Ἐὰν ὅμως ὁ σύγχρονος ἀναγνώστης θεωρεῖ ὕψιστη ἀρετὴ ἐνὸς λογοτεχνικοῦ ἔργου τὴν πρωτοτυπία, οἱ βυζαντινοὶ συγγραφεῖς ἀντίθετα δὲν ἐπιδίωκαν νὰ δεῖξουν τὴν προσωπικὴ τους ἐπινοητικότητα, ἀλλὰ νὰ ἀκολουθήσουν ὅσο τὸ δυνατὸν πιστότερα ἓνα δεδομένο πρότυπο καὶ τοὺς κανόνες τοῦ λογοτεχνικοῦ εἴδους.

Παραδοσιακὰ ἡ βυζαντινὴ λογοτεχνία, μὲ κριτήριον τὴν γλῶσσα στὴν ὁποία εἶναι γραμμένα τὰ κείμενα, διακρίνεται σὲ λόγια καὶ δημῶδη. Τὸ πρόβλημα τῆς διγλωσσίας ἀνάγεται στὴν Ὑστερὴ Ἀρχαιότητα, ὅταν ἐξαφανίζεται ἡ προσωδιακὴ προφορὰ καὶ ἀπλοποιεῖται ἡ ἑλληνικὴ, καθὼς γίνεται γλῶσσα διεθνοῦς ἐπικοινωνίας. Ὡς τόσο, οἱ κλασσικοὶ φιλόλογοι τῆς ἐποχῆς ἐπέμειναν νὰ γράφουν στὴν ἀρχαία ἀττικὴ διάλεκτο. Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας πάλι ἐπέλεξαν νὰ γράφουν στὴν ὁμιλουμένη γλῶσσα τῆς ἐποχῆς τους, τὴν ἑλληνιστικὴ κοινὴ. Οἱ βυζαντινοὶ συγγραφεῖς κληρονόμησαν τὴν παράδοση καὶ συνέχισαν νὰ γράφουν σὲ ἀττικίζουσα γλῶσσα ὀρισμένα λογοτεχνικὰ εἶδη, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκεῖνα ποὺ εἶχαν τὲς καταβολές τους στὴν ἀρχαία λογοτεχνία, ἐν ᾧ σὲ ἄλλες περιπτώσεις ἡ ἑλληνιστικὴ κοινὴ, ἡ γλῶσσα τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῶν λειτουργικῶν βιβλίων, προσέφερε μίαν ἀποδεκτὴ λύση. Μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου ὅμως καὶ αὐτὴν ἡ γλῶσσα ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν ὁμιλουμένην. Ἀπὸ τὸν 12ο αἰῶνα καὶ ἐξῆς ἐμφανίζεται καὶ λογοτεχνία γραμμένη στὴν δημῶδη.

Ἡ γλῶσσα ὅμως δὲν εἶναι μοναδικὸ κριτήριον διὰ τὴν κατάταξιν ἑνὸς ἔργου ἢ ἑνὸς συγγραφέα. Στὸ ἴδιον κείμενον ἢμπορεῖ νὰ συνυπάρχουν λόγια καὶ δημώδη στοιχεῖα καὶ ὁ ἴδιος συγγραφέας νὰ γράφει ἔργα καὶ στὴν δημώδη καὶ στὴν λόγια γλῶσσα. Τὸ ἴδιον θεματικὸ ὑλικὸ συχνὰ καταγράφεται καὶ στὴν δημώδη καὶ στὴν λόγια γλῶσσα. Ἡ βυζαντινὴ λογοτεχνία, ἐπομένως, εἶναι ἐνιαία καὶ ἡ διάκρισις σὲ δημώδη καὶ λόγια εἶναι συμβατικὴ.